
ПРОГЛАС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 2, 2024 (год. XXXIII), ISSN 0861-7902

DOI: 10.54664/BWEB7226

ЗА ПРЕВОДА НА КОНОТАЦИИ С НАЦИОНАЛНОКУЛТУРНА СПЕЦИФИКА

ON THE TRANSLATION OF CONNOTATIONS WITH NATIONAL CULTURAL SPECIFICITY

Анна Баранова. *Националнокултурната специфика на конотациите в превода от руски на български език*. София: Парадигма, 2022, 251 с., ISBN 978-954-326-501-5

Монографията на Анна Баранова, преподавател в Катедрата по руски език към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“, представлява задълбочено изследване на националнокултурната специфика на лексикални единици с конотативни значения в руския език и разнообразните начини за предаването им при превод на български.

Използваните различни методи (метод на лингвистичното наблюдение, анализ на лексикографските данни, контекстуално-ситуативен анализ, контрастивен анализ и елементи на компонентния семантичен анализ) правят изследването комплексно спрямо различните езикови единици в речта. В книгата е предложен и богат илюстративен материал с примери, ексцерпирани от 11 литературни текста, различни по жанр, време на издаване, автори и преводачи, както и от Националния корпус на руския език, което предлага обширна репрезентативност, пълнота на езиковия материал и на изведените от него анализ и изводи. Представени са 55 конотативно маркирани лексикални единици в 88 контекста.

В първа глава (*Теоретични основи на изследването*) А. Баранова изучава конотацията като понятие през призмата на различни лингвистични аспекти (семиотичен, семантичен, стилистичен, психолингвистичен, когнитивен, преводачески и лингвокултурологичен). Тя търси мястото на конотацията в съдържателната структура на думата в три направления – като екстралингвистична същност, като надсловна същност и като част от лексикалното значение. По-нататък авторката прави и типология на конотациите, като свободно си служи с различните термини и дефиниции. В резултат на това предлага свое оригинално определение на конотацията, което ѝ служи като основа за същинското изучаване на конкретния езиков материал. Също така прави впечатление умението ѝ да се разграничава от теориите, които не се отнасят пряко до темата на нейното изследване.

В тази глава А. Баранова обръща специално внимание върху отношението между конотациите и превода. Тя формулира основните **трудности** в преводния процес, а именно: лингвокултурната компетентност на преводача; номинативните и изразните възможности на изходния език и езика на превода; значението на конотативната единица в контекста. Така авторката стига до категоризирането на пет отделни **функции**, които дефинира като: образно-номинативна, експресивно-оценъчна, експресивно-емотивна, стилистично-изобразителна и функция на лаконизация на речта. Въпреки взаимосвързаността на посочените функции тя не омаловажава и ролята на преводача, който трябва да долови нюанса на всяка от тях и да предложи възможните решения.

Приносен характер имат изведените четири основни **стратегии** при превод на конотативно мотивирани единици: 1) чрез запазване на образа на единицата на оригинала; 2) чрез частична замяна на образността; 3) чрез пълна замяна на образността; 4) чрез пълна неутрализация на образа; всичките подкрепени с примери от изследваните преводни варианти на конотациите.

Във втората глава (*Семантико-прагматично съдържание на нарицателните субстантиви и предаване на конотативните им значения при превода*) изследваните езиковите единици са класифицирани в шест **тематични групи** (зооними, фитоними, предметни субстантиви, ситуативни субстантиви, номинации на хора и номинации на фантастични същества). Всяка група е обусловена от конотациите в руските литературни източници и техните преводи на български. Богатият езиков материал позволява на А. Баранова да направи интересни изводи относно постигането на динамична еквивалентност на изходния и преводния текст. Тя обобщава отчетените резултати и потвърждава предварителната теоретична хипотеза, че в изследваните преводи най-често се срещат посочените четири стратегии при превод на конотативно мотивирани единици (пълно запазване на образа, частична замяна на образа, пълна замяна на образа и неутрализация на образа).

В третата глава (*Семантико-прагматично съдържание на онимите и предаване на конотативните им значения при превода*) обект на изучаване са конотативно маркираните собствени имена, представляващи трудности при превод, които са обобщени в три основни групи (имена на художествени персонажи; имена на реални личности; топоними и квазитопоними). Анализиранияте резултати от изследването на онимите показват, че екстралингвистичните фактори са от съществено значение за мотивацията и използването на конотации с националнокултурна специфика. Този факт кара преводачите в повечето случаи да предпочитат запазване на изходния образ в преводния текст, което обаче според А. Баранова „най-често води до деформация или непълно разкриване на прагматичната ценност на изходния текст“.

И във втора, и в трета глава, когато установява конотативен дисбаланс между изходния и преводния текст, авторката предлага **алтернативни преводни решения**. Вместо сухото констатиране на не особено добрите преводни варианти в някои от ексцерпиранияте примери А. Баранова подхожда творчески и дава личен пример как всяка езикова единица може да намери своя еквивалент при наличието на практически умения в областта на превода.

В заключението е потвърдена очакваната висока степен на трудност при предаването на руските националнокултурни конотации в преводите на български. Този извод води до откриването на възможности и вариативност в преводаческите решения, което, от своя страна, доказва постижимостта на превода на националнокултурните номинации. Анализът показва, че всяко преводаческо решение се определя от наличието или отсъствието на прагматичен аналог в преводния език, както и от наличието или отсъствието на лингвокултурна компетентност от всеки преводач.

От направените наблюдения авторката стига до извода, че сред нарицателните имена с конотативно значение има много по-висока степен на пълноценно предаване на смисъла им в преводите на български, отколкото сред собствените. Тя също така отбелязва, че в някои от приложените примери „несъответствието е резултат от необосновано преводаческо решение, а не от обективни езикови и културни ограничения“.

Друг извод, до който достига, е, че в повечето подобни случаи е засегната или неутрализирана експресивността на изходния текст, но въпреки това тя остава в рамките на разбирането за преводна еквивалентност. А. Баранова с основание отчита и възможността за субективен избор от страна на преводача, което не означава „непреодолима езикова и културна асиметрия“.

Изследователският труд на А. Баранова показва, че възможните варианти при превод от руски на български на националнокултурна специфика на конотативно натоварени езикови единици са недостатъчно проучени. За първи път се съпоставят и анализират конотативните значения на собствени имена в преводната художествена литература, като така се допълва и обогатява българската русистика. С добре подбраните изразни средства и пояснения относно познаваемостта или непознаваемостта на конотациите в отделните примери изданието е интересно и за читатели нефилолози.

Алтернативните преводачески решения са аргументирани и обогатяват практиката на руско-българския превод. Резултатите от изследването на А. Баранова ще подпомогнат обучението по руски език, практиката на превода и преодоляването на асиметрията в националнокултурните конотации между руския и българския.

Радост Железарова*

* **Радост Железарова** – доц. д-р, Катедра по славянско езикознание, Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, zelezarova@slav.uni-sofia.bg; <https://orcid.org/0000-0002-7426-0169>.